

Emlékezés és agy Miért felejtünk?

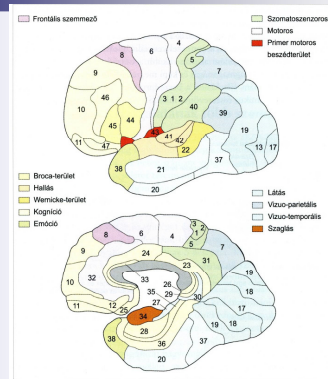
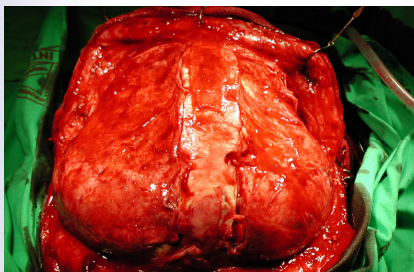
Demeter Gyula és Kardos Zsófia
gdemeter@cogsci.bme.hu

Miről lesz szó?

- Idegrendszeri struktúrák és emlékek
- Klasszikus esetek: H.M.; E.P.; P.G.
- Felejtés (nyomelhalványulás, interferencia, gátlás)

Az agy...

A munkamemória komponenseinek idegrendszeri reprezentációja (Smith és Jonides, 1996, 1998)

Végrehajtó funkciók –
Br 6, 9, 46

Frontális szindróma
OCD
WCST
Fluencia feladatok
Torony Tesztek

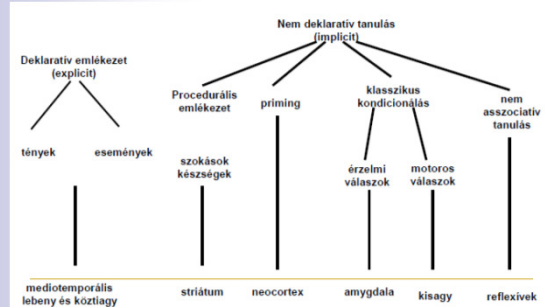
Téri munkamemória –
jobb féltéke Br 7, 40, 47

Williams szindróma
Turner szindróma
Corsi-kocka
VPT

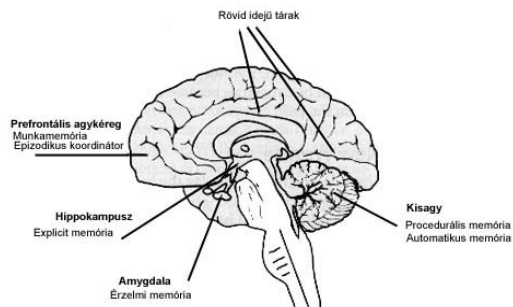
Verbális munkamemória – bal féltéke Br 6, 40, 44

Diszlexia
SLI
Számterjedelem
Álszó ismétlés
Szóterjedelem teszt

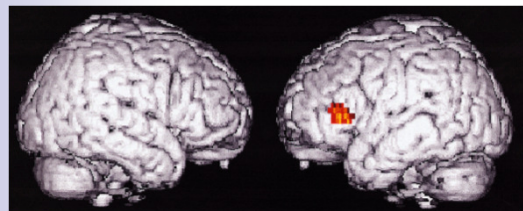
Hosszú távú emlékezet és idegrendszeri struktúrák

A memóriatípusok és elhelyezkedésük

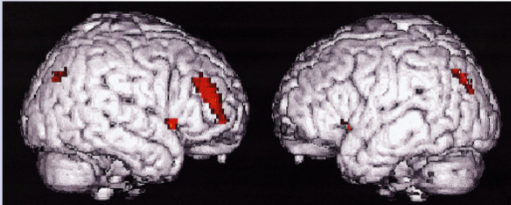

Emlékek kódolása

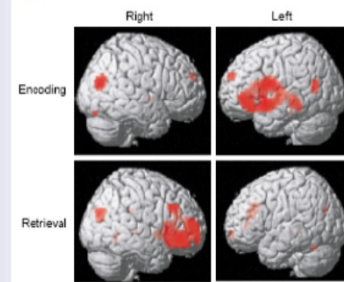
Bal oldali frontális aktivitás, szópárok tanulása

Emlékek előhívása

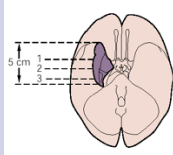
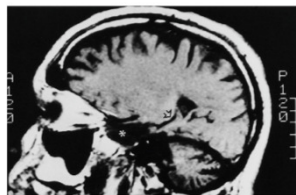
Jobb oldali frontális valamint medio parietális (precuneus) területek fokozott aktivitása; adott kategóriákba tartozó elemek előhívása

HERA modell

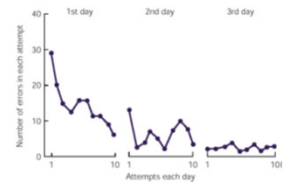
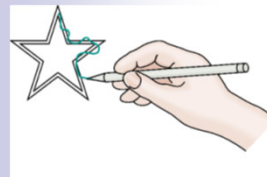

Habib, R., Nyberg, L., Tulving, E., 2003

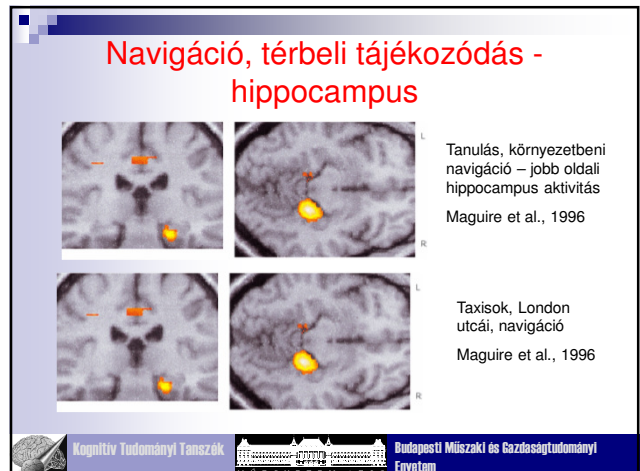
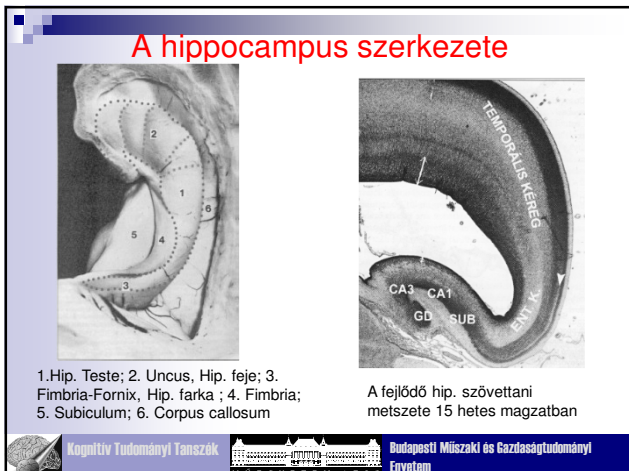
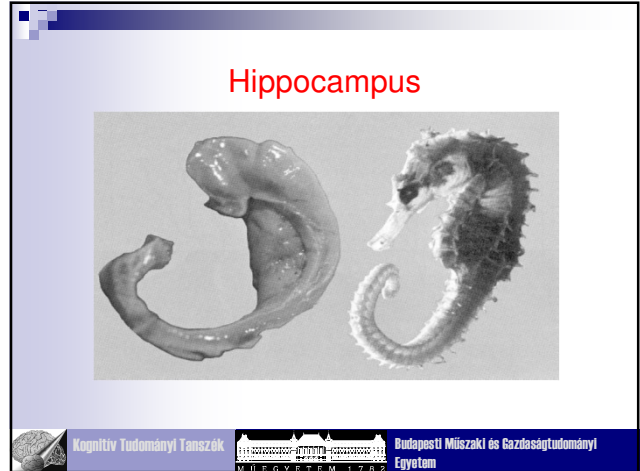
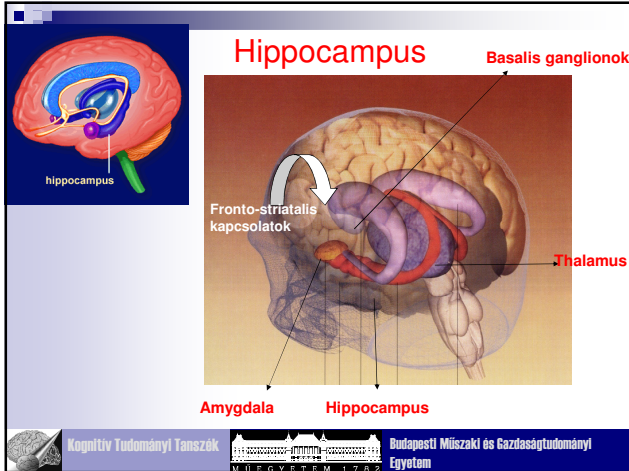
H.M.

Implicit emlékek - H.M.

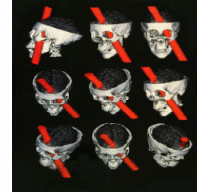
Milner, B. 1962

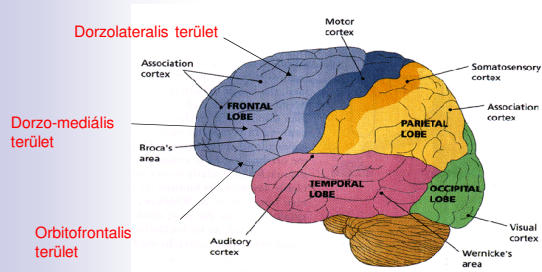
E.P. a „navigátor”

- Két oldali hipp. sérülés (volumetriás mérés; kevesebb, mint 10% maradt meg)
- Kontroll szinten bármilyen téri feladatot megold
- Gyermekkorának városában jól navigál
- „Ott” újszerű útvonalakat is gyorsan, hatékonyan igénybe vesz
- Jelenlegi lakhelyén, még a tengert sem képes megmutatni, pedig csak egy domb választja el

Phineas Gage -1848

A prefrontális kéreg

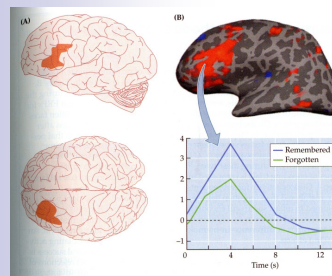
Frontális tünetegyüttes a sérülés helye szerint

Dorzo-laterális sérülés	Dorzo-mediális sérülés	Orbito-frontális sérülés
Perszeveráció Rigiditás – merevség Absztraktizálási nehézségek Apraxia Disszociáció Broca afázia	Mutizmus Apátia Spontaneitás hiánya Verbális fluencia zavar Transzkortikális motoros afázia Csökkent affektivitás	Összpontosítási zavar Eufória Impulzivitás Csökkent gátlási képesség Gyerekes viselkedés Felelőtlenség

Különböző nézőpontok – a prefrontális lebeny funkciói

- Goldstein (1939): az érvelés, következtetés, elvonatkoztatás kérgi központja
- Moniz (1949): a magassabbrendű kognícióért és az érzelmi kontrollért felelős
- Lurija (1966): a viselkedés programozására, szabályozására és kivitelezésére specializálódott rendszer központja
- Gazzaniga (1979): a prefrontális kéreg szervezi a távoli cél elérésére irányuló viselkedéses szekvenciákat
- Baddeley (1986): a végrehajtó funkciók koordinációja

Frontális aktivitás deklaratív inf. kódolásakor

Kapur et al., 1994; Paller et al., 2002

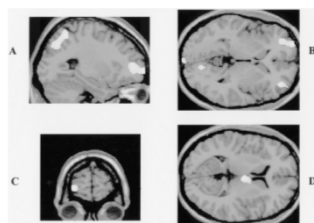
- A. Nagyobb ventrolaterális prefrontális aktivitás egy szemantikus feladatban, mint egy perceptuális feladatban
- B. Fokozott bal inferior frontál gyrus aktivitás a felidézett szavakra

Prospektív emlékezet és kérgi aktivitás (PET) – Br. 10

Ongoing Task: a fekete nyíl irányának megfelelő billentyű (bal, jobb) lenyomása
PM: ha a 2 téglalap azonos színű egy 3. billentyűt kell lenyomni

- 3 kondíció:
- **alaphelyzet** (nincs PM inger)
- **elvárás** (megjelenhet PM inger, de nem jelenik meg)
- **végrehajtás** (megjelenhet PM inger és meg is jelenik)

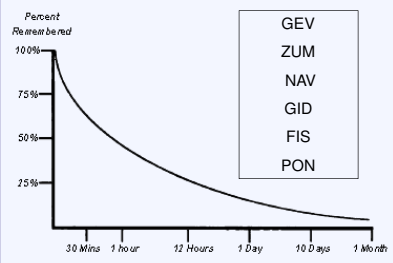
Az A, B és C ábrán jobb oldali parietális, bilaterális orbitofrontális és jobb laterális prefrontális aktivitás látható – a szándék fenntartásakor

A D ábrán: a szándék végrehajtása a thalamus aktivitásával volt kapcsolatban

Miért felejtünk?

- Az emléknyomok elhalványulnak (Ebbinghaus, 1880; Jenkins & Dallenbach, 1942; Brown és Peterson, 1959)
- Hasonló elemek interferenciája megakadályozza a felidézést: betolakodó hibák (McGeogh, 1942; Irvin & Melton, 1944)
- A korábbi felidézések során gátlás alá kerülnek bizonyos emlékek (Bjork, 1989; Anderson, 1995)

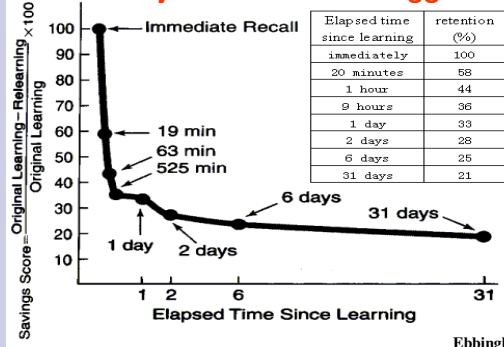
Ebbinghaus (1880) felejtési görbéje

GEV
ZUM
NAV
GID
FIS
PON

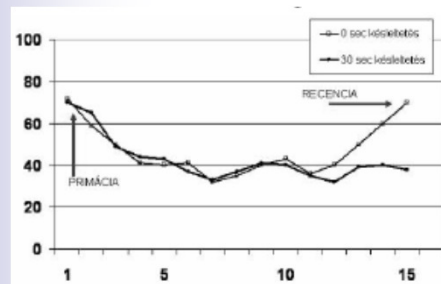
Felejtés és idő összefüggése

Ebbinghaus, 1885

- igen kismennyiségű anyag megtartása is károsodik, ha meggátoljuk az ismétlést (emlékezeti szempontból eltérő feladat)
- gyors felejtés
- nyomelhalványulási hipotézis (a rövidtávú felejtésért az emlékezeti nyomok gyors hanyatlása a felelős)

Szeriális tanulás, szabad felidőzés – primácia és recencia hatás

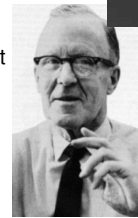

A felejtés kutatásának fontosabb korszakai

- A konszolidációs hipotézis
- McGeoch és a válasz versengés
- Az előhívási gátlás elmélete

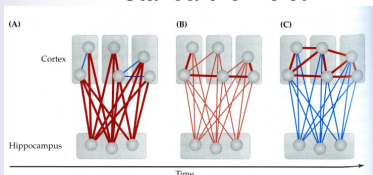
Konszolidációs hipotézis

- Ribot (1892) retrográd amnéziában a kevésbé konszolidált emlékek vesznek el
- Thorndike (1914)
- The law of disuse: a gyakorlás erősíti az emlékyomot a használat nélkül eltelt idő gyengíti
- Hebb (1949) konszolidációs elmélete

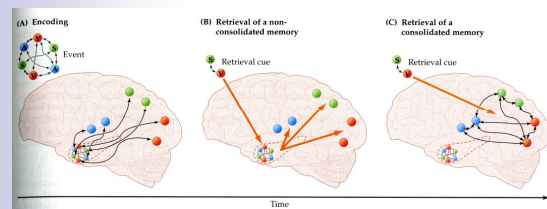
Emlékek konszolidációja

Standard elmélet

- A hippocampus gyorsan kódolja egy esemény vagy fogalom reprezentációját
- Lassú közvetítés a cortex fele; az indirekt kapcsolatokat direkt kapcsolatok váltják fel a neocortexben
- A cortikális neuronok tárolják a konszolidált emléket; már nincs feltétlenül szükség a hip.-al való kapcsolatokra

Emlékek konszolidációja

Emlékek újraaktiválása

Alvás

McGeoch – válasz versengés elmélete; kiszorulási hipotézis

- A felejtés annak a következménye, hogy valami mást hívunk elő a célemlék helyett
- Az emléknym reprezentációja nem változik
- AB-AD tanulás, a D válaszok betolakodása jelzi a válaszok vetélkedését

A kiszorulási hipotézis: AB-AD paradigma (McGeoch, 1942)

AB lista

TÉRKÉP – LEVES
GYUFA- KERÉK
VÁSZON-CSILLAG
LÁMPA – BOKOR
KÖRTE – ÚJSÁG
TÁBLA – SZAPPAN

A kiszorulási hipotézis: AB-AD paradigma (McGeoch, 1942)

AD lista

TÉRKÉP – KÖTSZER
GYUFA- PUSKA
VÁSZON- VONAT
LÁMPA – FOTEL
KÖRTE – NÁTHA
TÁBLA – HAGYMA

AB-AD paradigma

Felidézés:

TÉRKÉP - ?
GYUFA - ?
VÁSZON - ?
LÁMPA - ?
KÖRTE - ?
TÁBLA - ?

AB-AD paradigma

AB lista

TÉRKÉP – LEVES
GYUFA- KERÉK
VÁSZON-CSILLAG
LÁMPA – BOKOR
KÖRTE – ÚJSÁG
TÁBLA – SZAPPAN

AD lista

TÉRKÉP – KÖTSZER
GYUFA- PUSKA
VÁSZON- VONAT
LÁMPA – FOTEL
KÖRTE – NÁTHA
TÁBLA – HAGYMA

Kognitív Tudományi Tanszék

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi
Egyetem

Interferencia hipotézisek

- Retroaktív interferencia - a későbbi tanulás megzavarja a korábbi
 - McGeoch (1942): a felejtés háttérében egyes hívóinger-célemlék kapcsolatnak, más kapcsolatok rovására történő megerősítése áll (kiszorulási hipotézis)
- Proaktív interferencia - régi anyag akadályozza az új elsajátítását

Kognitív Tudományi Tanszék

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi
Egyetem

Bjork és az előhívási gátlás koncepciója

- A korábban releváns, de az adott célok szempontjából irreleváns emlékezeti elemek gátlás alá kerülnek
- A gátlás aktív szupressziót jelent, vagyis a gátlás nem automatikus következménye más kapcsolatok megerősödésének

Kognitív Tudományi Tanszék

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi
Egyetem

Gátlási paradigmák

- Irányított felejtés (Directed Forgetting –DF)
- Előhívás kiváltotta gátlás (Retrieval Induced forgetting – RIF)
- Gondolj/Ne gondolj (Think/No-Think – TNT)
- Go/NoGo
- Stroop

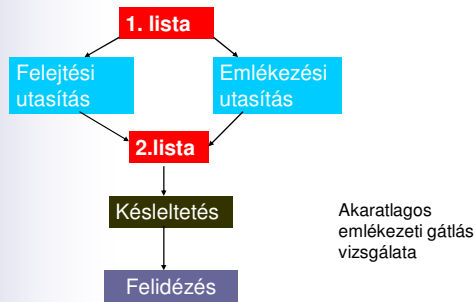
Kognitív Tudományi Tanszék

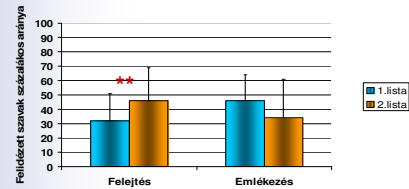
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi
Egyetem

Írányított felejtési paradigma

(Bjork, 1970; Geiselman-Bjork-Fishman, 1983)

Írányított felejtési hatás

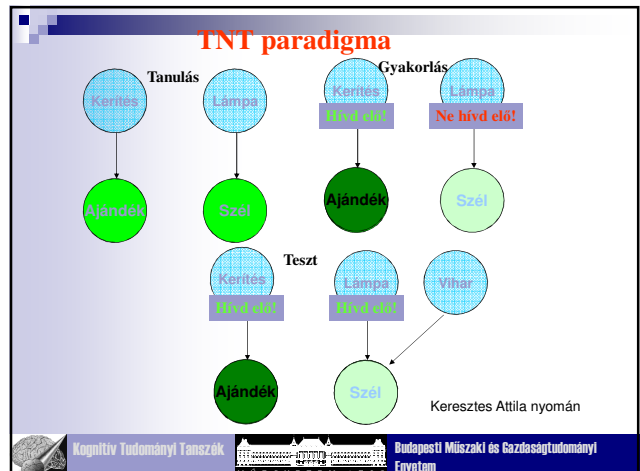
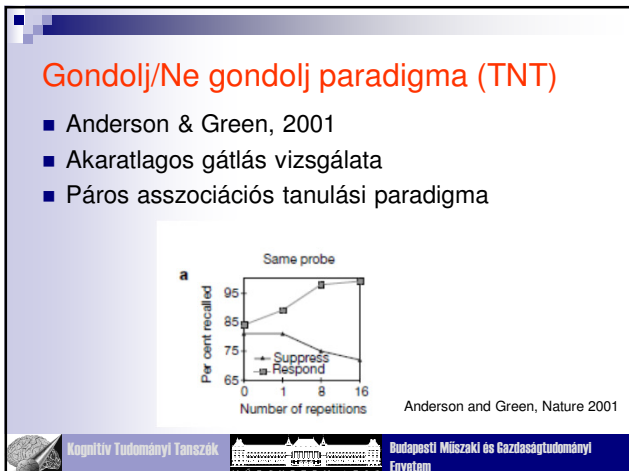
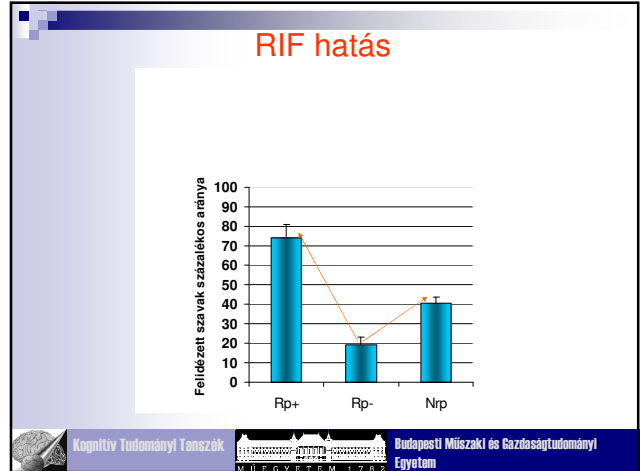
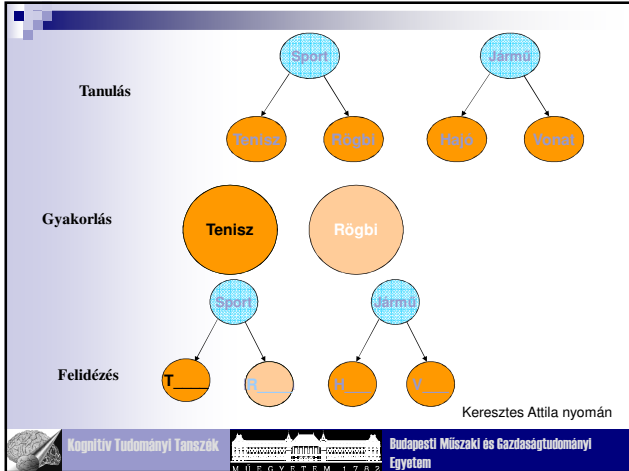
Előhívás kiváltotta gátlási paradigma (RIF)

- Anderson és mtai, 1994
- Automatikus emlékezeti gátlás

A paradigma bemutatása

1. **Tanulás** – 8 kategória; + 2 kategória un. filler szavakkal; kategóriánként 6 mintapéldány
2. **Gyakorlás** (pl. **SPORT-TE...**) – minden gyakorolt elem 3x
3. **Késleltetés** – 5 percig matematikai feladatok megoldása
4. **Felidézés** – **Rp+** (gyakorolt kategóriák gyakorolt elemei; pl.: **SPORT-Tenisz**); **Rp-** (gyakorolt kategóriák, nem gyakorolt elemei; pl.: **SPORT-Rögbi**); **Nrp** (nem gyakorolt kategóriák, nem gyakorolt elemi; pl.: **JARMÚ-Hajó**)

Go/NoGo paradigma

- Viselkedésbeli gátlás vizsgálata

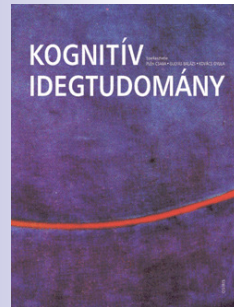

Go válasz

No/Go válasz

Olvasmányok

Köszönöm a figyelmet!